

Г.М. Пазєєва

*старший викладач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та логістики,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

В.Г. Алькема

*професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та логістики,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

Ресурсний потенціал системи економічної безпеки суб'єкта логістичної діяльності

У статті встановлено сучасне розуміння змісту понять «ресурси» та «ресурсний потенціал». Проаналізовано роль ресурсного потенціалу в розвитку системи економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності. Розкрито зміст і структуру ресурсного потенціалу для забезпечення економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності.

В статье представлено современное понимание содержания понятий «ресурсы» и «ресурсный потенциал». Проанализирована роль ресурсного потенциала в развитии системы безопасности субъектов логистической деятельности. Определены содержание и структура ресурсного потенциала для обеспечения экономической безопасности субъектов логистической деятельности.

Given the current understanding of the concept of «resources» and «resource potential». The role of the resource potential in the development of the security subjects logistics activities. Defined the content and structure of the resource potential for the economic security of the subjects of logistics activities.

Ключові слова: ресурси, ресурсний потенціал, просторовий потенціал, економічна безпека, система економічної безпеки, суб'єкти логістичної діяльності.

Постановка проблеми

Ринок логістичних продуктів і послуг в Україні лише формується. Незважаючи на різноманіття організаційно-правових форм і предмета діяльності, суб'єкти цього ринку функціонують в умовах логістичного середовища, якому притаманна наявність комплексу реальних загроз і чинників небезпеки, що їх породжують. Нерозвиненість, невизначеність, непередбачуваність, тінізація та криміналізація логістичного середовища ускладнює розроблення ефективних механізмів захисту та відвернення загроз і не дає змоги визначити адекватну потребу в ресурсному забезпеченні для вирішення завдань забезпечення належного стану та рівня економічної безпеки. Надзвичайно складно в сучасних умовах оцінити достатність для вирішення завдань забезпечення економічної безпеки наявних можливостей суб'єкта логістичної діяльності. До таких суб'єктів слід віднести будь-які суб'єкти господарської діяльності – підприємства, фірми, організації та установи, а також їх інституційні та інтеграційні об'єднання, що реалізують логістичні функції. Економічна безпека функціонування та розвитку цих суб'єктів за умов нерозвинутого, нестабільного, непрозорого та непередбачуваного логістичного середовища вітчизняного ринку без наявності ефективних механізмів захисту є проблематичною. На нашу думку, провідна роль у забезпеченні розвитку системи економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності належить ресурсному потенціалові та ефективному управлінню економічними ресурсами.

Питанням дослідження впливу ресурсного потенціалу на економічну безпеку розвитку підприємства в сучасній економічній літературі приділяється недостатньо уваги. Забезпечення ефективного розвитку системи економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності потребує наявності належного ресурсного потенціалу тому вивчення цього питання є важливим кроком у розробленні стратегій забезпечення цих підприємств, фірм, організацій та їх об'єднань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки розглянуто в наукових працях відомих російських учених, зокрема, Є.О. Олейнікова [3], і вітчизняних науковців О.С. Шнипко [12], Л.І. Донець [2], Т.М. Слободяник [9], Т.М. Іванюти [4], Р.С. Квасницької [5], В.Л. Ортинського [8], Л.Г. Шемаєвої [11], І.В. Сорокіної [10], О.А. Кириченка [6], З.В. Якубович [13]. Дослідженню економічного потенціалу підприємств присвячено роботи науковців О.В. Ареф'єва [15], Л.В. Балабанової [7], О.В. Коренкова [15], Р.В. Мажинського [7], А.М. Чорної [14] та інших.

Спочатку розглянемо низку поглядів на сучасне розуміння системи економічної безпеки. Під системою економічної безпеки Є.О. Олейніков розуміє «систему заходів, здатних: попередити втрати життєво важливих цінностей: забезпечити стан захищеності та розвиток особистості, суспільства і держави» [3, с. 15]. На думку О.С. Шнипко, «система економічної безпеки – це система, що взаємодіє з навколишнім оточенням і має сукупність властивостей, які забезпечують здатність до самовиживання та розвитку в умовах виникнення зовнішньої або внутрішньої загрози» [12, с. 22]. З точки зору Л.І. Донця, «система економічної безпеки підприємства являє собою обмежену безліч взаємозалежних елементів, що забезпечують безпеку підприємства і досягнення ним цілей бізнесу. Складовими елементами такої безпеки є об'єкт і суб'єкт безпеки, механізм забезпечення безпеки, а також практичні дії щодо забезпечення безпеки» [2, с. 51]. Комплексна система економічної безпеки підприємства на думку Т.М. Слободяник – «це комплекс взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами, службами, підрозділами суб'єкта господарювання, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави від протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних або юридичних осіб, що можуть призвести до істотних економічних втрат та забезпечення економічного росту у майбутньому» [9, с. 23]. У навчальному посібнику Т.М. Іванюти та А.О. Заїчковського система економічної безпеки розглядається як «обмежена множина взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу. Складовими елементами такої системи є об'єкт та суб'єкт безпеки, механізм забезпечення безпеки, а також політика безпеки. До складових політики безпеки автори відносять: цілі та завдання безпеки, функції та принципи безпеки, а також стратегію безпеки» [4, с. 25]. Автори дослідження Р.С. Квасницька та І.О. Доценко погоджуються з позицією російського вченого В.П. Мак-Мака щодо поняття «система економічної безпеки» – «система економічної безпеки включає наукову теорію безпеки, політику і стратегію безпеки, засоби і методи забезпечення безпеки та концепцію безпеки підприємства» [5, с. 35].

Систему економічної безпеки підприємства на думку О.А. Кириченка можна визначити «як взаємопов'язану сукупність спеціальних структур, засобів, методів і заходів, які забезпечують безпеку бізнесу від внутрішніх і зовнішніх загроз» [7, с. 42]. Професор В.Л. Ортинський під системою економічної безпеки підпри-

емства розуміє «комплексне утворення, до якого належать суб'єкти, об'єкти та механізм реалізації безпеки на підприємстві» [8, с. 84]. Визначення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання надає Л. Г. Шемаєва: «Це організована сукупність взаємопов'язаних елементів зовнішньої та внутрішньої безпеки суб'єктів господарювання, таких як: спеціальні органи та служби, об'єкти, наукові підходи, нормативно-правова база, політика, стратегія, концепція, принципи, функції, завдання, методи та засоби, що спрямовані на забезпечення реалізації стратегічних і тактичних інтересів суб'єкта господарювання, а також захист цих інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз». У своєму дослідженні автори монографії О.А Кириченко, В.С. Сідак, С.М. Лаптев зі співавторами стверджують, що «система економічної безпеки підприємства – це певна множина взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним цілей бізнесу. Система економічної безпеки розглядається як цілісна відкрита складна багаторівнева та багатофункціональна система, що містить у собі ряд підсистем» [6, с. 272-274]. Систему економічної безпеки підприємства З. Якубович розглядає як «підсистему відкритої складної системи-підприємства. Вона виділяє основні елементи системи економічної безпеки підприємства: вхід системи, суб'єкти системи, мету, цілі, завдання, принципи та інструменти» [13, с. 81-86]. Важливою складовою зазначених входів є інтегральна сукупність ресурсів, яка в процесі функціонування суб'єктів логістичної діяльності є ресурсним потенціалом їх розвитку.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Можливість забезпечення належної економічної безпеки будь-якого економічного суб'єкта великою мірою залежить від стану ресурсного забезпечення. Проте питання, пов'язані з визначенням самого поняття «ресурсне забезпечення економічної безпеки», практично не знаходять відображення в сучасних наукових дослідженнях.

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз змісту та структури ресурсного потенціалу системи економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності.

Для досягнення визначеної мети в роботі ставилися такі завдання:

- проаналізувати підходи до визначення поняття «система економічної безпеки підприємства»;
- встановити сучасне розуміння змісту понять «ресурси» та «ресурсний потенціал»;
- розкрити зміст сучасного підходу до ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємств;
- визначити важливість, зміст і структуру ресурсного потенціалу для забезпечення економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для подальшого дослідження спочатку визначимо, що слід розуміти під ресурсами та ресурсним забезпеченням. У сучасній економічній науці існує багато визначень і трактувань поняття «ресурси». У найбільш широкому розумінні ресурсами вважають матеріальні та інформаційні об'єкти, джерела та передумови отримання необхідних матеріальних і духовних благ, які можна використовувати в технологіях і соціально-економічних відносинах [5]. Під ресурсами також розуміють кошти, цінності, запаси, можливості їх використання за необхідності, джерела коштів. Серед ресурсів, необхідних для діяльності підприємства, зазвичай визначають такі види: матеріальні, нема-

теріальні, трудові, інформаційні, фінансові, технологічні, технічні, правові ресурси.

Узагальнивши підходи різних авторів [1; 5; 6], ресурси підприємства можна класифікувати в такий спосіб (рис. 1).

Ресурсне забезпечення підприємства – це комплекс заходів забезпечення підприємства ресурсами відповідного виду та складу, що включає механізми пошуку, отримання, зберігання, накопичення, планування, обліку, використання та витрат. Вироблення стратегічних цілей підприємства повинно ґрунтуватися, зокрема, на аналізі складу ресурсів, стану їх використання за видами, виявленні потенційних можливостей для залучення в разі потреби додаткових ресурсів.

Метою ресурсного забезпечення підприємства є створення умов, що сприяють безпечному й ефективному протіканню господарської діяльності підприємства, реалізації намічених планів, програм, підтримці стабільного функціонування підприємства. Під ресурсним забезпеченням економічної безпеки підприємства слід розуміти безперервний циклічний процес пошуку, залучення та використання різних видів ресурсів, необхідних для запобігання можливим зовнішнім і внутрішнім загрозам і міжсистемного взаємоузгодження внутрішніх економічних інтересів підприємства.

Ресурсне забезпечення економічної безпеки підприємства вимагає значних витрат і ґрунтується на комплексному використанні всіх ресурсів, їх відповідності за якістю та кількістю і здатності керівництва використовувати традицій-

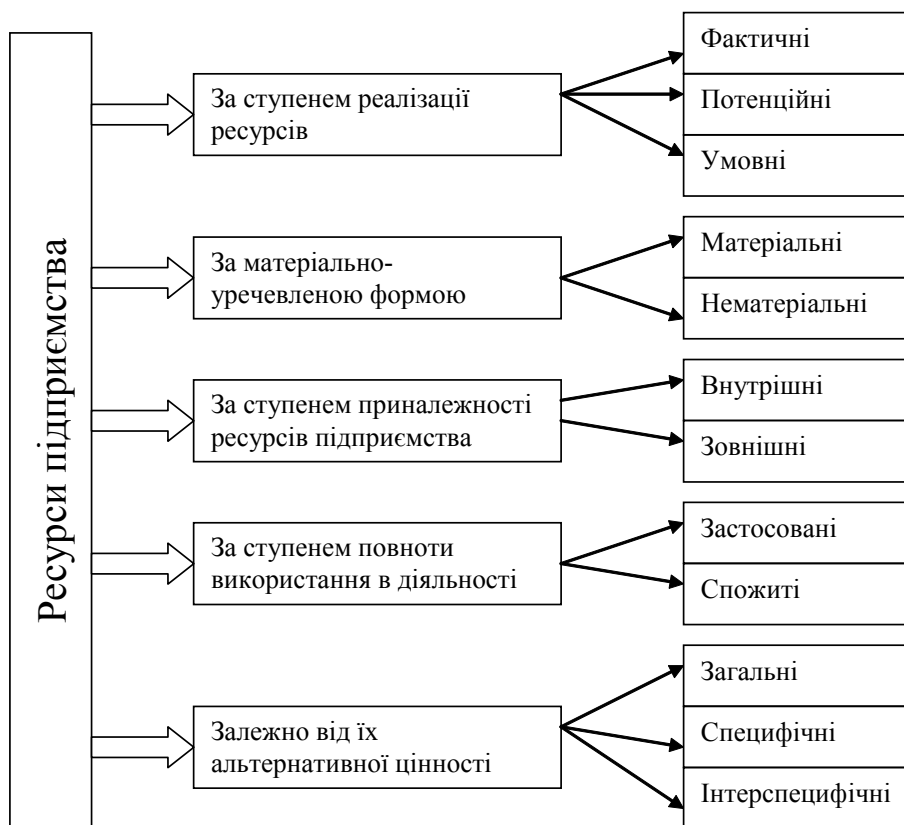

Рис. 1. Класифікаційні ознаки ресурсів підприємства

Джерело: сформовано на підставі [14]

номічної категорії потенціалу підприємства, слід усе ж таки розглядати це питання більш широко, акцентуючи увагу на тому, що основою досягнення успіху є виробнича досконалість, лідерство за продуктом, близькість до споживача [4, с. 42] або що потенційні можливості включають показники господарської діяльності, конкурентоспроможності продукції, конкурентоспроможності підприємства, стійкого стану підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках [5, с. 40]. Із урахуванням суттєвого значення інновацій для конкурентоспроможності підприємства пропонується новий вид потенціалу – інноваційний, що становить ядро загального підприємницького (або економічного) потенціалу підприємства, органічно поєднуючи сукупність таких складових: науково-технічної, кадрової, виробничої, технологічної, фінансової тощо – і визначає потенційну можливість підприємства щодо здійснення інноваційного розвитку [7, с. 6-7]. З огляду на це можна стверджувати, що інноваційний потенціал є у складі кожного виду потенціалу підприємства, тому кожна складова ресурсного потенціалу повинна мати інноваційну спрямованість. Отже, немає сенсу виділяти інноваційний потенціал в окрему структуру.

Ряд авторів [8, с. 60] схилиються до думки, що ресурсний потенціал – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, включаючи спроможність працівників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних і стратегічних цілей підприємства, з чим, звичайно, можна погодитися, проте є не зовсім зрозумілим виділення спроможності кадрового потенціалу до ефективної роботи в окремий елемент. Незважаючи на різноманітність інтерпретацій поняття та ролі ресурсного потенціалу, можна відзначити загальні риси, притаманні більшості підходів:

- ресурси є основою функціонування конкурентоспроможного підприємства та базовою умовою реалізації його стратегії;
- крім традиційних видів ресурсів виділяють організаційні (управлінські), інформаційні й інноваційні;
- потенціал визначається як здатність підприємства досягати поставлених цілей.

Узагальнюючи точку зору вітчизняних і зарубіжних учених, використовуючи результати вивчення аналітичних матеріалів практичної діяльності підприємств, можна зробити висновок, що ресурсний потенціал є сукупністю матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних та організаційних ресурсів, якими розпоряджається підприємство, необхідних йому для забезпечення реалізації стратегії, виходячи з комплексного аналізу ринкової ситуації, що стає основою для визначення стратегічного набору рішень щодо подальшого розвитку системи його економічної безпеки.

Авторське розуміння ресурсного потенціалу безпосередньо пов'язане із системним підходом до наявних і потенційних економічних ресурсів і можливостей їх достатнього та своєчасного ефективного використання. Ресурсний потенціал – це система засобів, запасів і джерел ресурсів, інструментів їх залучення, маніпулювання та повернення, що можуть бути мобілізовані для розвитку системи економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності в просторі та часі. Одним із методів визначення сутності та структури ресурсного потенціалу підприємства є використання функціонально-цільового підходу, що враховує ресурсно-витратну та ресурсно-результативну концепції класифікації ресурсів, а також ступінь можливостей суб'єктів логістичної діяльності.

Структура ресурсного потенціалу для кожного суб'єкта є індивідуальною,

виходячи зі специфіки логістичної галузі або сфер логістичної діяльності, у якій він функціонує, рівня його економічного розвитку, обраної стратегії розвитку тощо. До елементів ресурсного потенціалу суб'єктів логістичної діяльності будемо відносити будь-які ресурсні складові, пов'язані з їх функціонуванням і розвитком. Відбір важливих елементів є досить складною науково-практичною проблемою. Розглянемо складові ресурсного потенціалу економічної безпеки суб'єкта логістичної діяльності на формальному рівні (рис. 3).

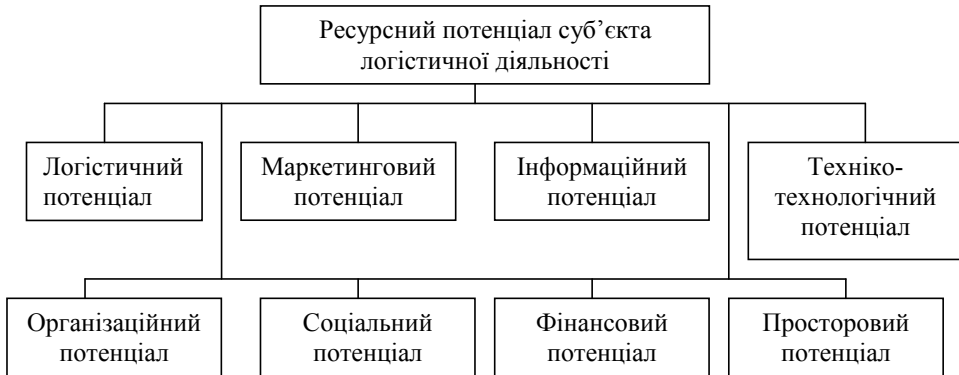

Рис. 3. Складові ресурсного потенціалу економічної безпеки

Джерело: сформовано на підставі [15]

Розкриємо зміст складових потенціалу логістичного утворення. Маркетинговий потенціал – це визнання торговельної марки з урахуванням впливу конкурентного середовища. Логістичний потенціал – це здатність задовольнити потреби споживачів у відповідності з їх очікуваннями (запитами) відносно якості, кількості й асортименту товарів, місця, часу та характеру їх споживання з мінімальними витратами. Виробничий потенціал – це можливості засобів виробництва та їхній стан, кількість, режим роботи, характеристики оптимального використання. Інформаційний потенціал характеризує доступ до адекватності кількості інформації, що впливає на прийняття управлінських рішень. Техніко-технологічний потенціал – це здатність до прийняття ефективних управлінських рішень. Організаційний потенціал включає кадровий, мотиваційний і комунікативний елементи, оскільки вони в поєднанні дають змогу використовувати основну функцію управління організацією та задіювати основну функцію управління організацією та наявний персонал і найбільш ефективно використати його. Соціальний потенціал – це здатність до оптимізації фінансової системи із залучення та використання фінансових ресурсів.

Просторовий потенціал – це можливості логістичного утворення щодо оптимального використання виробничих і сервісних площ та об'єктів для здійснення операційних процесів у відповідності з діючими нормативно-правовими вимогами. Модель формування ресурсного потенціалу економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності наведено на рис. 4. Першоджерелом визначення структури, параметрів та особливостей ресурсного забезпечення є стратегія економічної безпеки суб'єкта. Стратегія економічної безпеки – це спосіб досягнення цілей його успішного функціонування та розвитку. Стратегія має своє втілення в політичну безпеку підприємства та механізми забезпечення безпеки. Під політикою безпеки підприємства слід розуміти орієнтири дій і ухвалення рішень, які полегшують досягнення цілей. Політика економічної безпеки підприємства містить мету та завдання безпеки, її принципи та функції. Для зазначення дієвості

зазначеної політики розробляється механізм забезпечення безпеки, що включає способи, заходи, методи та методики реалізації цілей стратегії економічної безпеки. Політика та механізм економічної безпеки є підґрунтям для розроблення проєктів, програм і планів реалізації окремих заходів чи функціональних складових економічної безпеки логістичного утворення. За окремими напрямками та складовими економічної безпеки на певний період визначають певну кількість проєктів, програм і планів, спрямованих на зміцнення економічної безпеки.

Висновки

У процесі розроблення зазначених документів і проєктів з'ясовують параметри ресурсного потенціалу економічної безпеки. Отже, ресурсний потенціал системи економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності – це взаємозв'язана сукупність ресурсів і можливостей цієї системи та можливостей адекватного, ефективного й оперативного їх використання. Структура, характеристики та параметри ресурсного потенціалу економічної безпеки формуються на підставі інформації про потребу відповідних ресурсів, інтенсивність та інші особливості їх споживання в часі та просторі.

Література

1. Андрюшків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / Б.М. Андрюшків, Ю.Я. Вовк, П.Д.Дудкін, та ін. – Тернопіль : Терно-граф. 2008. – 424 с.
2. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К. : Центр навчальної літератури. – 2008. – 240 с.
3. Экономическая и национальная безопасность : учебник / под ред. Е.А.Олейникова. – М. : Экзамен, 2005. – 768 с.
4. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 256 с.
5. Квасницька Р.С. Деякі методичні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / Р.С. Квасницька, І.О. Доценко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 2, Т. 1. – С. 34-38.
6. Кириченко О.А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / О.А. Кириченко, М.П. Денисенко, В.С. Сідак, С.М. Лаптев, С.А. Єрохін, О.І. Захаров, П.Я. Пригунов та ін. – К. : ІМБ Університету економіки та права «КРОК», 2010. – 412 с.
7. Балабанова Л.В. Управління маркетинговим потенціалом підприємства : навчальний посібник / Л.В. Балабанова, Р.В. Мажинський // Актуальні проблеми економіки. – К. : Професіонал, 2006. – 288 с.
8. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін. – К. : Правова єдність, 2009. – 54 с.
9. Слободяник Т.М. Запровадження комплексної системи економічної безпеки та оцінка її ефективності на сучасному підприємстві / Т.М. Слободяник // Економічний простір. – 2008. – № 12/2. – С. 22- 27.
10. Сорока І.В. Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / І.В. Сорокіна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12 (102). – С. 114–122.
11. Шемаєва Л.Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією з суб'єктами зовнішнього середовища : монографія / Л.Е. Шемаєва. – Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки. – К. : НУПІМБ, 2009. – 357 с.
12. Шнипко О.С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем : регіональний аспект / О.С. Шнипко. – К. : Генеза, 2006. – 288 с.
13. Якубович Зоряна. Формування системи економічної безпеки машинобудівного підприємства / Зоряна Якубович // Вісник ТНЕУ-2010. – №1. – С. 81-86.

14. Чорна А.М. Ресурсне забезпечення економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2008_20/chorna_am.pdf
15. Арєф'єв О. В. Методичний підхід до визначення резервів загального потенціалу розвитку підприємства та управління ним / О. Арєф'єв, О. В. Коренков // Економіст. – 2003. – № 9 (203). – С. 45-47.
16. Пекин А. Економічна безпека підприємств як економіко-правова категорія / А. Пекин // Економіст. – 2008. – № 8.

О.М. Ромашко

доцент кафедри обліку, аналізу та аудиту
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції в системі економічної безпеки підприємства

У статті досліджено особливості застосування методів обліку та калькулювання. Розкрито основні методи оцінки й обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Показано, що собівартість продукції є одним із найважливіших показників діяльності підприємства, а роль собівартості в економічній безпеці підприємства визначається її впливом на рентабельність і самоокупність останнього.

В статье исследованы особенности применения методов учета и калькулирования себестоимости продукции. Раскрыты основные методы оценки и учета расходов и калькулирования себестоимости продукции. Показано, что себестоимость продукции является одним из важных показателей деятельности предприятия, а роль себестоимости в системе экономической безопасности определяется ее влиянием на рентабельность и самокупаемость последнего.

The application features of accounting and production cost calculation methods are studied in the article. The basic methods of estimation, cost accounting and production cost calculation are revealed. The article shows that production cost is one of the most important indicators of the enterprise activity, while production cost role in economic security system is determined by its effect on profitability of the first one and self-sufficiency of the second one.

Ключові слова: витрати, виробництво, калькулювання, оцінка, облік, метод калькулювання, економічна безпека.

Постановка проблеми

У системі забезпечення економічної безпеки використовуються методи, які повинні характеризувати стан функціонування підприємства, відображати результати управління його процесами, давати змогу переорієнтувати його ресурси для досягнення стабільно високих показників стійкого розвитку та визначати оптимальну стратегію розвитку з урахуванням визначених тенденцій. Важливим показником діяльності підприємства є собівартість виготовленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг. Цей показник характеризує ефективність діяльності підприємства. Від рівня собівартості залежить величина прибутку та рівень рентабельності. У свою чергу, калькулювання собівартості продукції є однією з важливих функцій обліку, а також інформаційною базою для формування виробничої стратегії та ціноутворення. Собівартість в економічній безпеці визначається її впливом на самоокупність підприємства та досягнення стратегії